

Hvis man skal tro de nyeste oplysninger, er der nu blot et par år til GEM – det nye, store museum – åbner i Giza. *Grand Egyptian Museum*-projektet har været undervejs i mere end et årti, og er blevet forsinket flere gange. Dels på grund af bureaukratiske trakasserier og pengemangel, dels på grund af de omskiftelige tider i Ægypten i kølvandet på Det Arabiske Forår. Nu begynder det imidlertid at gå stærkt, og flere hundrede genstande fra det gamle museum på Tahrir-pladsen er allerede flyttet ud på GEM. Senest har konservatorer i november 2018 fragtet mere end 600 genstande fra Tahrir til Giza. Der er ikke sat dato på åbning af museet endnu, men efter sigende skulle det ske i 2020.

Arkæologer fra Ægypten og resten af verden har siden sidst haft travlt på deres respektive udgravninger og med deres respektive projekter. Der dukker hele tiden nye fund op, men det er ikke alle fund, der bliver dækket lige meget i pressen, og det kan være svært at følge med i alt det, der foregår. Kommer der et mere spektakulært fund, er det dog helt sikkert, at det bliver dækket af medierne. Det gælder for eksempel det fund af balsamerede skarabæer, der blev præsenteret for verdenspressen i november 2018. Både antikvitsministeren og omkring 30 ambassadører fra hele verden deltog i afsløringen af fundet.

Det er altid spændende med spektakulære fund, men når mediestormen er redet af og hverdagen melder sig igen, skal fundene undersøges, dokumenteres, katalogiseres og så videre. Det koster penge, som Ægypten ofte ikke har, og derfor er det vigtigt at fonde, universiteter og andre instanser kan træde til.



Vores egen Dansk Ægyptologisk Forskningsfond er blandt andet oprettet til at støtte projekter og arkæologi i Ægypten, ligesom mange andre fonde og sammenslutninger i hele verden støtter ægyptologien på den ene eller den anden måde. Det gør det muligt at publicere traditionelle rapporter og publika-

tioner, som i mange tilfælde bliver gjort tilgængelige for alle via nettet.

Det er dog ikke kun arkæologer, der kan afsløre spændende fund fra Ægyptens grave og byer. Også gravrøvere har vind i sejlene, men de ægyptiske myndigheder arbejder hårdt på at dæmme op for gravrøveriet. For nylig afslørede de en gruppe gravrøvere i Sakkara med en sarkofag, der indeholdt en mumie. Myndighederne kunne fastslå, at sarkofag og mumie ikke stammede fra et lagerrum og derfor måtte være gravet op et eller andet sted. Det er en kedelig udvikling, som vi kun kan håbe snart bliver stoppet.

Heldigvis er det stadig de positive nyheder inden for fund og forskning, der dominerer.

## Fund og forskning

### Tell el-Samara i Deltaet

#### FUND AF GAMMEL BY

Arkæologer har fundet en af de hidtil ældste landsbyer i Nildeltaet i Ægypten. Et hold af franske og ægyptiske forskere har for nylig opdaget flere opbevaringshuller fyldt med dyre- og planterester, samt krukker og stenredskaber. Det fortæller det ægyptiske antikvitsministerium. Fundet indikerer ifølge ministeriet, at mennesker har boet i det frugtbare område Tell el-Samara i provinsen el-Dakahlia nordøst for Cairo så tidligt som 5.000 år f. Kr., 2.500 år før Giza-pyramiderne blev bygget. Nadia Khedr, der er ansvarlig for ægyptiske, græske og romerske

fund i Middelhavsområdet, fortæller, at en analyse af det fundne biologiske materiale vil give os et klarere billede af de første samfund, som slog sig ned i deltaet, samt om begyndelsen på landbruget i Ægypten.

■ Lagt på nettet 2. september 2018  
<https://www.reuters.com/article/us-egypt-archaeology-discovery/archeologists-find-neolithic-remains-in-nile-delta-idUSKCN1LI0OZ>

### Heliopolis

#### RAMSESSES II'S FESTSAL

Ægyptologer fra Ain Shams-universitetet i Cairo har i løbet af det forgangne år fundet, udgravet og restaureret en



Foto Ministry of Antiquities.

- Lagt på nettet 25. oktober og 21. november 2018  
<http://english.ahram.org.eg/News/315098.aspx>  
<https://luxortimesmagazine.blogspot.com/2018/11/egyptian-archaeologists-unearth-more-of.html>

### Sakkara

#### EN GENERALS FAMILIEGRAV

Ægyptiske arkæologer under ledelse af Ola el-Aguizi har syd for Unas' daltempel (det med palmesøjlen ved indgangen til Sakkara) fundet et gravkapel tilhørende Iurhy (et udenlandsk navn), general under Sethi I og Ramesses II og forvalter af Amons domæne. Hans søn citeret som "Yuppa" og barnebarn med det mere normale navn Hatiay optræder også i gravens udsmykning, sidstnævnte ligeledes med titlen general og med en prominent plads på de offentliggjorte billeder. En scene viser stridsvogne, der krydser en kanal fuld af krokodiller (en lidt lignende scene, der nok henviser til det østlige delta, kan ses på nordsiden af Sethi Is første udsmykning af nordvæggen af Karnak-templet). LM

- Lagt på nettet d. 8. maj 2018  
<http://luxortimesmagazine.blogspot.com/2018/05/3500-year-old-army-generals-tomb.html>

bygning i Matariya (det gamle Heliopolis, hvor obeliskens står), som har været anvendt til at fejre kongens (og hans efterfølgeres) regeringsjubilæer. Sådanne anlæg kendes ellers kun (når undtages Djosers byggeri beregnet til det hinsides) fra Malkata på vestbredden af Luxor og Soleb i Nubien (Amenhotep III) og i Bubastis i Deltaet (Osorkon II). Under arbejdet blev der også fundet dørøverlignere, skarabæer og amuletter, diverse keramik og blokke med hieroglyffer. Det mest markante element er et tronpodium, der kan minde om det der findes i Ramesses III's tempelpalads i Medinet Habu. Efterfølgende har arkæologerne fundet to blokke, der afslører bygmesterens navn: Ameneminet. LM





Foto Nariman el-Mofty.

Ejeren af denne mumiemaske af forgyldt sølv, en andenpræst for gudinden Mut, Neith... (navnet delvis ødelagt), blev balsameret tæt på sin grav.

Foto

R. B. Hussein.



### Balsamerede skarabæer

Adskillige mumier af katte og flere sjældne, mumificerede skarabæer er blevet fundet i syv små sarkofager ved Userkafs pyramidekompleks i Sakkara. Den ægyptiske antikvitetminister Khaled el-Enany fortæller til nyhedsbureauet AFP, at opdagelsen blev gjort af ægyptiske arkæologer i forbindelse med udgravninger, der begyndte i april i år. Tre af gravene har været brugt til katte, mens en fjerde har tilhørt en embedsmand. Mostafa Waziri, generalsekretær i SCA (Supreme Council of Antiquities), udtaler, at det er første gang, der er fundet mumier af skarabæer her. To store og velbevarede skarabæer var viklet ind i linned. De var lagt i en sarkofag af kalksten med dekoreret låg. I en mindre sarkofag blev der fundet endnu en samling af mumificerede skarabæer. Sarkofagerne var forsegledede og udsmykket med tegninger af skarabæer, hvilket arkæologerne aldrig havde set før.

Sammen med kattemumierne blev også fundet en statue af kattedgudinden Bastet samt forgyldte træstatuer af en løve, en ko og en falk. Ifølge ministeriet blev der også fundet træ-sarkofager med kobraslanger og krokodiller. Ved præsentationen af fundet lovede antikvitetministeren og generalsekretæren, at flere nye opdagelser vil blive præsenteret inden 2019. Det drejer sig om en tilsyneladende urørt grav fra 5. dynasti,

der blev lokaliseret lige inden skarabæerne skulle præsenteres for offentligheden.

■ Lagt på nettet 10. november 2018 <https://www.reuters.com/article/us-egypt-archaeology-discovery/ancient-egyptian-tombs-yield-rare-find-of-mummified-scarab-beetles-idUSKCN1NF0KY>

### Balsameringsværksted

“The Saqqara Saite Tombs Project”, en ægyptisk ekspedition, der siden 2016 er blevet suppleret med arkæologer fra USA og universitetet i Tübingen, gjorde i sommer under ledelse af Ramadan B. Hussein et spændende fund i den del af gravpladsen, syd for Unas-pyramiden, der først blev anvendt til begravelser i 2. dynasti 3 meter under jorden. I saitisk tid (26. dynasti, 672-525 f.Kr.) blev disse skakte genanvendt og uddybet til nye begravelser og aktiviteter forbundet med dem. Et indhegnet rektangulært område rummede en 30 m dyb skakt med sarkofager og en forgyldt mumiekiste for en kvinde samt en stor samling shabti-figurer af turkisfarvet fajance. I umiddelbar forbindelse hermed blev der i en anden skakt med rum for neden fundet krukke og bægre af keramik med indskrifter i demotisk skrift, der afslørede at de havde rummet *tuat*-olie og en blanding af *sft*-olie og myrrha. En krukke med påskriften “kognition” og en installation, der kunne tyde

på et ildsted, samt krukke med en sort substans (tjære?), blev anvendt ved balsameringen. Indholdet af disse krukke kan sammenlignes med det, der for nogle år siden blev fundet i KV63 i Kongernes Dal, der netop er identificeret som en “embalming cache”, dvs. et depot for rester fra balsameringen. LM

■ Lagt på nettet 14. juli 2018 <http://luxortimesmagazine.blogspot.com/2018/07/new-discovery-mummification-workshop.html> – med en fascinerende video, hvor Ramadan B. Hussein fortæller om ekspeditionens arbejde (omtale af værkstedet begynder efter omkring 10 min.).

### Gammel ost

På et Nilkrydstogt sidste år gjorde vores silent guide mig opmærksom på, at et supermarked i Minya solgte usædvanligt gode oste. Det lykkedes os at forhandle med de sikkerhedsfolk, der holdt skarpt øje med os, og smutte i land for at jeg kunne se og smage selv. Deres *gibna beda qadim* (“gammel hvid ost”) og *baramil*, var uhørt lækre, og jeg fik smagsprøver med til hele mit hold på skibet.

Nu har arkæologer fra universitetet i Cairo fundet denne gamle osts forfader i en grav i Sakkara lige syd for Unas’ processionsvej. Graven med prægtig udsmykning tilhørte Ptahmose, der var borgmester i Memfis i begyndelsen af det 19. dynasti. Den har været kendt

siden 1820'erne, hvor de fleste af dens relieffer, statuer og andet løsøre blev fjernet og spredt for alle vinde, men den blev genfundet og (takket være et par tilbageværende relieffer) identificeret i 2010. Arkæologerne blev også interesserede i nogle rester af krusker med noget på indersiden. I bunden af en af dem sad der en solid, hvidlig substans og rester af et stykke lærred, som de mente havde ligget over krusken. Det hele blev sendt til universitetet i Catania på Sicilien for at blive analyseret på et kemisk laboratorium. Substansen viste sig at indeholde proteiner og rester af kasein fra komælk og fåre- eller gedemælk. I ost vil man også forvente at finde spor af fedt, men disse kan være forsvundet under påvirkning af vand (regn eller oversvømmelse) og dermed kommende elementer, der har ødelagt proteinerne. Yderligere blev *Brucella melitensis* identificeret – det er dog ikke en smagsgiver, som kunne have givet en Danablu, men en aggressiv, sygdomsfremkaldende bakterie. LM

■ Lagt på nettet 18.august 2018

<https://www.bbc.com/news/world-africa-45233347>

<https://pubs.acs.org/doi/10.1021/acs.analchem.8b02535> (resume af videnskabelig artikel 25.7.18)

Om gravens komplicerede, nyere historie: <http://www.ifao.egnet.net/bifao/114/20/>

## Abydos

### GLEMTE DOKUMENTER

The Abydos Paper Archive er et depot med fortrinsvis arabiske dokumenter, som tilhører antikvitetsinspektoratet i Sohag. Dokumenterne, der stammer fra tiden mellem 1850'erne og 1960'erne, blev genopdaget i et rum i Seti I's tempel i Abydos. Der havde de ligget i mange år, og var for længst glemt af alt og alle. Der er tale om både udgående og indkommende korrespondance, udgravningsrapporter og arkæologiske survey-kort. Tilsammen kaster dokumenterne nyt lys over de hundredevis af ægyptiske inspektører, arkæologer, ud-



Foto Egypt Exploration Society.

gravningsarbejdere og vagter, som var ansat i den ægyptiske antikvitetsjeneste i ægyptologiens formative år. Det meste af det vi ved i dag om ægyptologiens historie er set gennem vestlige briller, men med genopdagelsen af Abydos-arkivet er der nu mulighed for at gøre ægyptologiens historie noget bredere og mere inkluderende. Ægypterne har været langt mere aktivt engagerede i at beskytte oldtiden, og dokumenterne afslører også, at de ofte bestred høje stillinger i både administration og forskning.

EES (Egypt Exploration Society) begyndte sidste år at grovsortere de tusinder af dokumenter. Herefter gik man i gang med at digitalisere, katalogisere, konservere og oversætte. I 2018 har projektet fået tilført en sum penge, der har gjort forskerne i stand til at fortsætte arbejdet med arkivet. De har blandt andet oprettet en database, som al information bliver lagt ind i. Det gælder oplysninger om, hvordan et dokument ser ud, dets stand, papirtykkelser, blækfarve osv. Dertil kommer information om, hvad der står i dokumentet. Som bonus har mange dokumenter vist sig at indeholde beskrivelser af lokaliteter i Abydos, der ikke længere findes. Tilsammen giver dette moderne tempelarkiv en bredere forståelse af Abydos og dets moderne, arkæologiske landskab, som hele tiden ændrer sig.

■ Læs mere på Egypt Exploration Societys hjemmeside: <https://www.ees.ac.uk/atpa>

## Luxor vest

### NYE MIDLER TIL USERMONTUS GRAV

Genopdagelsen af Usermontus grav (TT 382) er strengt taget ingen nyhed, da den har været kendt siden 1934. Graven ligger på højen Qurnet Murai, til højre for vejen, der fører ind til Deir el-Medina, sammen med nogle andre embedsmandsgrave fra tiden mellem 18. dynasti og ptolemæertiden. Forskernes eneste spor af graven var indtil for otte år siden to artikler fra 1930'erne og Usermontus røde granitsarkofag, der siden 1917 har befundet sig i Metropolitan Museum of Art i New York. I 2010 blev graven genopdaget, da man destruerede de moderne huse i området. Baseret på en hurtig undersøgelse af vægmalerierne i graven udledte arkæologerne, at graven stammede fra ramessidetiden. Nærmere kunne man ikke komme det, da der ikke var nogen kartoucher. Usermontus grav er en af de største i området. Han havde adskillige fornemme hverv i administrationen og var også ypperstepræst for Montu.

I 2018 har EES (Egypt Exploration Society) fået tilført midler til at et forskerhold kan undersøge Usermontus grav nærmere. Forskerne skal i de kommende sæsoner blandt andet undersøge



Vægmaleri i  
Usermontus grav.  
Foto fra nettet.



Foto Ministry  
of Antiqui-  
ties, puslespil  
af Aidan  
Dodson.

stratigrafien i de jordrester, der har fyldt graven op, lede efter yderligere information, der kan datere graven nærmere og undersøge, hvordan graven har været genbrugt gennem tiden. De vil desuden se på gravens layout, dokumentere og analysere alle fund fra graven, fjerne og katalogisere alt keramisk materiale fra graven, rense og konservere vægmalerierne og lade en knogle-specialist undersøge de mange mumie-rester i graven.

■ Læs mere på Egypt Exploration Soci-  
etys hjemmeside: <https://www.ees.ac.uk/tt382>

## Kom Ombo

### STELER

Templet i Kom Ombo besøges af alle turister, der sejler mellem Luxor og Aswan. Bygningen som den står i dag er et usædvanligt græsk-romersk "tvillingetempel" med to akser, der markerer kultsteder for Horus (med falkehoved) og Sobek (med krokodillehoved). Siden 2017 har ægypterne været i gang med at regulere grundvandet, og i den anledning stødte de for nylig på en stele, der mere end antyder, at et ældre tempel for de samme to guder oprindeligt stod på stedet. Sethi I er afbildet stående foran Horus til højre og Sobek til venstre med en tekst i vandrette linjer neden under. Presserapporterne nævner henh. to og tre steler/fragmenter af steler. En af dem (også dateret til Sethi I) omtaler Horemheb,



general under Tutankhamon og senere konge, men det præcise indhold er endnu ikke afsløret. LM

■ Lagt på nettet 3. oktober 2018  
<https://www.livescience.com/63738-temple-engravings-of-warrior-pharaoh.html> (diskussion og mange billeder af konserveringsarbejdet)

## KVINDE MED FOSTER

En gravplads ved Kom Ombo, der tilsyneladende rummede lig af nomader fra 2. Mellemtid, er udgravet af ægyptiske og italienske arkæologer. Særlig interessant er skelettet af en kvinde på omkring 25 år, der døde kort før hun skulle føde, muligvis på grund af et brud på bækkenet. Fra andre kilder ved vi, at fostre blev anset som rigtige personer og dermed også blev begravet som børn og voksne. Kvinden var lagt i en dyreskind og havde en lille ægyptisk og en nubisk krukke med på rejsen. Yderligere lå der perler af strudseæggeskal og et stykke af uforarbejdet skal i graven. LM

■ Lagt på nettet d. 14. november 2018  
<https://luxortimesmagazine.blogspot.com/2018/11/3500-year-burial-of-pregnant-woman.html>

## Aswan

### POTTESKÅRSANALYSE OG

### BALSAMERINGSHEMMELIGHEDER I

### QUBBET EL-HAWA

Keramik og potteskår har spillet en afgørende rolle i EES' (Egypt Exploration Society) Qubbet el-Hawa-forskningsprojekt. Forskerne har brugt disse levn til at datere særlige områder og bestemme, hvad der er foregået i dem. Keramikstilen skiftede i oldtiden og er derfor en af de mest sikre dateringsmetoder, særligt i tilfælde hvor der ikke er nogen skriftlige kilder at læne sig op ad. Desuden kan særlige kendetegn på



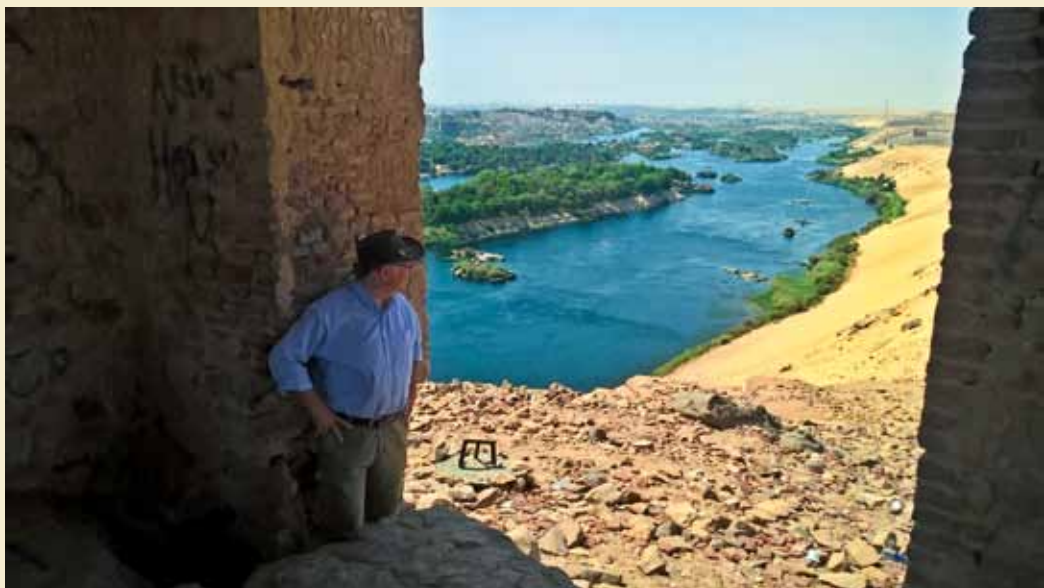
Fra nettet.

Udsigt fra Qubbet el-Hawa. Foto Eman Khalifa/EES.

keramik bruges til at forklare dens funktion og afsløre hvilke aktiviteter, der har været på fundstedet.

Ved foden af Qubbet el-Hawa er der fundet store mængder af potteskår fra brødforme. Brød var sammen med øl den mest almindelige offergave, og man tænker sig derfor, at der har været holdt fester med offergaver for foden af klipperne. Længere oppe ved gravene var den dominerende type keramik skår fra lagerkrukker, som stod inde i graven med forskellige gravgaver. Arkæologerne fandt også en cachette – et skjulested – med store krukker med låg, der ligner dem, der er fundet i balsamerings-cachetter fra Sentiden. Det var derfor muligt at bruge disse krukker til både at datere og identificere den lokalitet, hvor de blev fundet.

Endnu mere interessant var det, at nogle af disse krukker var misfarvede af det de havde indeholdt. Som en del af Qubbet el-Hawa-projektet skal aflejringerne på indersiden analyseres kemisk for at bestemme, hvilke materialer balsamøren brugte i sit balsameringsstelt der. Metoden, der er den samme, som den man bruger i kriminaltekniske undersøgelser, skal bestemme, hvilke organiske produkter, der har været i krukkerne. Ved at undersøge fedtsyrer i forskellige typer af krukker kan man yderligere afsløre hvilke fødevarer, der gamle ægyptere spiste. Projektet skal desuden også sammenligne keramik der er fundet ved Qubbet el-Hawa med



keramik fundet i hele Aswan samtidig med at skelne mellem krukker brugt ved begravelser oppe i klippen fra krukker brugt i husholdning og tempelritualer.

■ Læs mere på Egypt Exploration Societys hjemmeside: <https://www.ees.ac.uk/pottery-analysis-and-embalming-secrets>

## Museumsnyt

### Yuya og Tuyu

I Cairo-museet er det lange galleri, der dannede begyndelsen til udstillingen af fund fra Tutankhamons grav, blevet overtaget af genstande fra en anden uplyndret grav. Yuya og Tuyu var Tutankhamons oldeforældre på mødrene side og havde derfor også en vis ret til

at blive begravet i Kongernes Dal. Gravudstyret har nu fået den plads de fortjener, og under DÆS-medlemmernes besøg d. 6. november var opstillingen næsten færdig. LM

■ Lagt på nettet 23. november 2018 <http://weekly.ahram.org.eg/News/25917.aspx>



Yuya og Tuyus gravudstyr erstatter Tutankhamons. Foto LM.

## Tutankhamon

Den store Tutankhamon-udstilling “King Tut: Treasures of the Golden Pharaoh”, der har trukket fulde hus i San Francisco, flytter snart til Paris, hvor den kan ses i La Grande Halle de la Villette fra 18. marts – 30. september 2019. Mange genstande, der ikke tidligere har været vist uden for Cairo, er med, og de vil være på rejse i omkring fem år endnu. LM

■ Lagt på nettet 6. september 2018  
<https://egyptianstreets.com/2018/09/06/king-tutankhamon-exhibition-will-move-from-los-angeles-to-paris/>



## Benevento-obelisk besøger Getty-museet

I forbindelse med udstillingen “Beyond the Nile: Egypt and the Classical World” i marts – september i år blev en obelisk fra Sannio-museet i Benevento (øst for Napoli) udlånt til Getty-museet i Los Angeles. Da den ankom, var den i en sørgelig stand, men efter et ophold i museets konservatorafdeling blev den genrejst og knejsede så længe udstillingen varede i 351,5 cm højde i museets forhal. Obeliskens er af ægyptisk granit, forarbejdet/udsmykket i årene 88-9 e. Kr. under Domitian, hvor en vis Rutilius Lupus viede dem til Isis-templet i byen til ære for kejseren med en indskrift i hieroglyffer i romersk stil. Siden sidst i 1900-tallet var den udstillet i kælderen Sannio-museet, sat sammen af tre stumper og fastgjort til en mur for oven for ikke at vælte. Adskillige revner i stenen og tidligere stabilisering af obeliskens vanskeliggjorde arbejdet. Nu er de fire dele (basen, de to originale stykker og den restaurerede spids) sat sammen på en måde hvor det er reversibelt, og der er taget højde for, at de fire dele nemt kunne skilles, da obeliskens skulle hjem igen. En bedre bevareret søster til obeliskens står på Piazza Papiniano i Benevento, og den hjalp med til at sikre, at den genskabte pyramidetop fik de rette proportioner. Den er lavet med harpiksplader sat på et skelet af “bikuberammer” af aluminium.

Obeliskens blev fundet i 1903 nær Trajans triumfbue, der stadig står, og det er muligt at det var her, Isis-templet lå, men elementer opdaget forskellige steder i byen kan stadig ses muret ind i ældre bygninger. Søjler derfra er inkorporeret i den lille rundkirke Santa Sofia. To ramponerede sfinxer, der også

Foto Rebecca Vera-Martinez.

ville passe ind i det ægyptiske miljø i byen, er nu i Baracco-museet i Rom. LM

■ Lagt på nettet 16. juli og 8. august 2018  
<http://blogs.getty.edu/iris/conserving-an-ancient-obelisk/> (om restaureringen)  
<http://blogs.getty.edu/iris/egyptian-obelisks-and-their-afterlife-in-ancient-rome/> (med flere billeder og om de to obeliskers historie mm)

## Århus

I *Papyrus* 35/2, 2015, s. 31-22 præsenterede Thomas Christiansen et lille sort hoved, der var fundet under usædvanlige omstændigheder i et bykvarter i Århus. Det er nu udstillet på Antik-museet. Yderligere optræder det i et lydværk/ en bog *Terra* af Gitte Broeng. LM

■ <http://gittebroeng.dk/terra/>

## Kongresser

### København

Den 5. årlige ægyptologikonference, organiseret af studenter ved Københavns Universitet, finder sted d. 7. – 9. maj 2019. Studerende fra mange lande deltager, og sproget er engelsk. LM

■ <https://www.evensi.dk/egyptological-conference-copenhagen-2019/273523192>

### Cairo

Den 12. internationale ægyptologikongres (International Congress of Egyptology ICE) finder sted i Cairo d. 3. – 8. november 2019. Den afholdes på Mena House Hotel i Giza. LM

■ [http://www.ice12cairo.moantiq.gov.eg/images/1st%20\\_Circular.pdf](http://www.ice12cairo.moantiq.gov.eg/images/1st%20_Circular.pdf)

## Nyt på nettet



Prinsesse Neferura og dronning Hatshepsut ofrer til Amons hellige båd. Foto LM.

Polske og ægyptiske arkæologer har arbejdet i Hatshepsuts tempel i Deir el-Bahri siden 1961, og det restaurerede tempel er gradvist blevet åbnet for publikum. Arbejdet i templets hoveddel, helligdommen viet til Amon-Ra, er færdigt, og det er ved at være nogle år siden, offentligheden fik adgang templets tredje terrasse og solgården. Desværre er rummene, der omgiver tredje terrasse så smalle, at der ikke er adgang for publikum. Derfor har de polske arkæologer sammen med universitetet i

Warszawa i stedet udgivet en 40 sider lang online pamflet om helligdommen med fotos af de rum, som publikum ikke har adgang til. Pamfletten kan hentes gratis på universitetets hjemmeside.

■ <http://www.templeofhatshepsut.uw.edu.pl/files/babajagula/MSAsmall.pdf>

Efterskrift: Det allerhelligste var åbent for publikum under DÆS' besøg i templet d. 14. november 2018. LM

## Stop press

### Nyt om papyrus-samlingen

Den 21. november skriver Kim Ryholt: "Jeg har lige fået besked fra Carlsbergfondet om, at vi [ToRS] har

modtaget bevillinger til flere formål, bl.a. konservering af den store medicinske papyrus vi erhvervede for nylig. Konserveringen vil blive udført af Eve Menei og Laurence Caylux, der også konserverede Louvre-delene af samme manuskript. Teksten er mere end 60 kolonner lang. De to franske kolleger kommer begge til København næste år og foretager konserveringsarbejdet."

Derudover har Kim for nogle få uger siden med midler fra Augustinus Fonden og Carlsbergfondet købt tre nye og utroligt velbevarede papyri fra en bedemandsfamilies privatarkiv. De stammer fra kong Amasis' regeringstid. Der er yderligere tekster fra samme fund på Louvremuseet. Vi glæder os til en artikel i vores egen Papyrus om indholdet! LM

### Daniel Soliman nu i Leiden

Daniel, der var post-doctoral research fellow på ToRS og derefter flyttede sit virke til British

Museum, har nu fået en fornem stilling som kurator på Rijksmuseum van Oudheden i Leiden, hvor han oprindeligt studerede på universitetet. Vi har hørt ham til foredrag om arbejds-signaturer i Deir el-Medina og set ham til flere DÆS-begivenheder. Han overtager posten efter Maarten Raven midt i februar 2019. Vi ønsker ham et stort tillykke. LM

■ Lagt på nettet d. 21. november 2018  
<https://www.rmo.nl/nieuws-pers/nieuwsberichten/twee-conservatoren/>



### Nofret i ny udgave

I Sussi Bechs tegneserier, der løbende udgives på Forlaget Eudor i 7 luksusbind i stort format, foreligger nu bind 3 om Nofret, prinsessen fra Kreta, der kidnappes af pirater og ender i Ægypten, hvor hun involveres i talrige intriger. Bindet indeholder ud over de tre første historier også supplerende materiale om hvordan serierne er blevet til. Den prisbelønnede tegneserie udkom først i 1986 og omfatter til dato 12 bind, hvoraf nogle også er oversat til fransk, hollandsk og indonesisk. Ud over at være både vittige og spændende giver fortællingerne et glimrende ind-

blik i hvordan det var at leve i det gamle Ægypten med mange finurlige detaljer, der ofte er baseret på den seneste forskning. Sussi lover at der er flere Nofret-historier på vej. LM

